

№2 (60)
2020

Құрылтайшы және баспагер:
«Қазақстан Республикасының
Заңнама және құқықтық
ақпарат институты» ШЖҚ РМК
2006 жылдан бастап шығады
Журналдың материалдары
www.zqai.kz

сайтында орналастырылған
Заң ғылымдары бойынша диссертациялардың
негізгі ғылыми нәтижелерін жариялауға
арналған басылымдар тізіліміне енгізілген
(ҚР БҒМ БҒСБК 30.05.2013 ж.
№894 бұйрығы)

Редакциялық кеңес құрамы

Сәріпбеков Р.Қ. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан) –
(төраға)
Абайділдин Е.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Абызов Р.М. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Белых В.С. – з.ғ.д. (Екатеринбург, Ресей)
Губин Е.П. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Мельник Р.С. – з.ғ.д. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Муромцев Г.Н. – з.ғ.д. (Мәскеу, Ресей)
Рахметов С.М. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Малиновский В.А. – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Унзила Шапақ – з.ғ.д. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)

Бас редактор

Дүйсенов Е.А. – з.ғ.к.

Редакциялық алқа құрамы

Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – ҚР еңбек сіңірген
мәдениет қайраткері (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Байниязова З.С. – з.ғ.к. (Саратов, Ресей)
Қазбаева Ә.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Казиев З.Г. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Қайырбаева Л.К. – PhD (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Киязова А.Ж. – (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Қоныс В.Т. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан, Қазақстан)
Құлжабаева Ж.О. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрғазиев Б.Қ. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Нұрмағамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Ресей)
Примащев Н.М. – з.ғ.к. (Нұр-Сұлтан,
Қазақстан)
Рахымбердин К.Х. – з.ғ.д. (Өскемен,
Қазақстан)
Тегізбекова Ж.Ч. – з.ғ.к. (Бишкек, Қырғызстан)

Журнал редакциясы

Джамбуршин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ерлешева Д.Т.
Жұмагелдина Б.Ж.
Байленова А.Қ.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Қазақстан Республикасы Ақпарат
және коммуникациялар министрлігі
Ақпарат комитетінің
БАҚ есепке қою туралы куәлігі
№ 17761-Ж. 25.06.2019 ж.
(Алашқой есепке қою кезі
№6592-Ж. 07.09.2005 ж.)

Мекен-жайы:

Қазақстан Республикасы, 010000,
Нұр-Сұлтан қ., Д. Қонаев к., 12/1
«Сұлы-жасыл желек» БО
тел.: 8 (7172) 57-03-42

www.zqai.kz

E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Qazaqstan Respýblıkasy Zańnama jáne quyqytyq aqparat institýtynyń

JARSHYSY

gylymi-quyqytyq jýrnal

Редакция бағанасы

Конституциялық және әкімшілік құқық

- Б.Қ. НҰРҒАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Қазақстан Республи-
касы Конституциясының қазақстандық қоғамның тұрақтылығы мен да-
муын қамтамасыз етудегі рөлі 11
- Л.Т. ЖАНҰЗАҚОВА Мемлекеттік органдардың функциялары, құ-
зыреті мен өкілеттіктерінің арақатынасы туралы 19
- В.И. МАЙОРОВ (Тюмень қ., РФ), П.В. ВОЛОШИН Жол қозғалы-
сы қауіпсіздігін арттырудағы әлеуметтік жарнаманың рөлі 25
- Н. СӘУЛЕН Әкімшілік рәсімдер және әкімшілік сот ісін жүргізу
қағидаттарының ерекшеліктері 30

Азаматтық және азаматтық-процестік құқық

- Р.Қ. СӘРПЕКОВ, Ә. АРЫСТАН Қазақстан Республикасында қа-
рыз еңбегі институтын енгізу перспективалары 37
- А.Ж. КИЯЗОВА Өзін-өзі реттеу институты Қазақстан Республика-
сындағы кәсіпкерлік қызметті реттеу түрі ретінде 47
- Г.А. АЛИХАНОВА, Е.В. НЕСТЕРОВА Мемлекеттік тұрғын үй қо-
рынан жалға алушыға және оның отбасы мүшелеріне берілген тұрғын
үйге құқықтардың пайда болуы мен тоқтатылуының кейбір мәселелері 56
- К.М. ИЛЬЯСОВА Қазақстан Республикасының заңнамасы бой-
ынша төрелікте даудың мәніне қолданылатын құқықты анықтау кейбір
мәселелері 70
- Г.Е. ӘБДІРАСҰЛОВА Краудфандинг ерекшелігі және оны Қа-
зақстан Республикасында құқықтық реттеу перспективалары 78
- М.А. АДАМ, С.А. САРИНА Қазақстан Республикасының әкімшілік
әділет саласындағы салық рәсімдерінің мазмұны мен мәні 86

Қылмыстық құқық және қылмыстық процесс

- А.Н. АХПАНОВ, С.А. АДИЛОВ, А.Л. ХАН Қазақстандық қылмы-
стық процесте дәлелдеу құқығының нормаларын түсіндіру мәселелері 93
- Г.А. ҚУАНАЛИЕВА, Н. СӘУЛЕН, Г.Н. РАХИМОВА Қылмыстық
құқық қағидаттарын заңнамалық реттеудің кейбір мәселелері 100
- К.Е. ИСМАҒҰЛОВ, А.К. ҚҰРМАНОВА, Д.С. ҚАЖМҰРАТОВА
Экологиялық құқық бұзушылық субъектісін айқындаудың кейбір мәсе-
лелері 109
- В.Н. ПЛЕТЕНЕЦ (Днепр қ., Украина) Компьютерлік ақпараттың
қауіпсіздігін қамтамасыз ету тергеп-тексеруге қарсы іс-қимылдың ал-
дын алу тәсілі ретінде 115

Халықаралық құқық және салыстырмалы құқықтану

- В.Х. СЕЙТІМОВА Халықаралық азаматтық қызмет мәселелері
бойынша халықаралық сот талқылауының қағидаттары мен стандартта-
ры: салыстырмалы-құқықтық талдау 123
- Ж.Т. ТІЛЕМБАЕВА Кәсіптік одақтар туралы ұлттық заңнаманы
бірлестіктердегі кәсіподаққа мүшелік мәселелері бойынша ХЕҰ-ның
№ 87 конвенциясының нормаларымен үйлестіру 132
- Е.А. БУРИБАЕВ, Ж.А. ХАМЗИНА, Б.Х. КӨШПЕНБЕТОВ Жұ-
мыспен қамту саласындағы кемсітушілікке тыйым салу стандарттары:
Қазақстанда имплементациялау болашағы 144

У.Е. КУДИЯРОВА Қазақстан Республикасының қолданысындағы өсиет бойынша нормаларды шет мемлекеттердегі өсиет бойынша нормалармен салыстырмалы талдау.....	152
Б.А. ТАЙТОРИНА, Л.Б. БОГАТЫРЕВА, Г.Т. БАЙСАЛОВА Денсаулық сақтауды ұйымдастырудың заманауи модельдері: құқықтық реттеу проблемалары.....	157

Құқықтық мониторинг

Ә.Ғ. ҚАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА «Қазақстан Республикасының химиялық өнімінің қауіпсіздігі туралы» заңының құқықтық мониторинг нәтижелері.....	167
М.И. ДЯЧУК, А.У. ҚАЛИЕВА Қазақстан Республикасында еңбек дауларының ведомстволық бағыныстылығы мен соттылығы туралы мәселеге орай.....	177
А.Е. БЕКТЕНОВ Қазақстан Республикасында сақтандыру төлемдеріне кепілдік беру сақтандыру нарығының тұрақтылығын қамтамасыз ету құралы ретінде.....	186

Мемлекеттік тілдегі заңшығармашылық практикасынан

Н.М. ПРИМАШЕВ Ғылыми лингвистикалық сараптаманың ұйымдастырушылық-құқықтық негіздерін жетілдірудің кейбір бағыттары.....	195
Н.А. НҮРБАЕВА Заң техникасы – заң жобаларын сапалы дайындау құралы.....	200

Жас ғалым мінбері

Т.В. КЛИМОВА Қазақстандағы қоғамдық қызығушылығы бар ұйымдар қызметіндегі ашықтық пен айқындық қағидаттары.....	206
Ж.К. ЖЕТІБАЕВ Мәмілелер жасау кезінде ақпараттық-коммуникациялық технологияларды пайдалану тиімділігі.....	215
Д.А. ГОНЧАРОВА (Минск қ., Беларусь Республикасы) Құқықтың ақпараттық функциясын іске асыру механизмі.....	221
М.Қ. ЖҰРЫНОВА ЕАЭО-да еңбек қызметін еркін жүзеге асыруды талдау.....	228
Е.А. АСАБАЕВ Мемлекеттік-жекешелік әріптестік жобаларының операциялық шығындарын өтеу механизмін жетілдіру.....	235
М.К. ЕРЖАНОВА Банктік шарттардағы ашықтық қағидаты.....	241

Ғылыми өмір хроникасы

Қазақстан Республикасы Заңнама және құқықтық ақпарат институтының меморандумдары мен келісімдері.....	248
«Қазақстан Республикасының 1995 жылғы Конституциясы және оның мемлекет пен қоғамның дамуындағы маңызы» (Шәйкенов оқулары) атты Халықаралық ғылыми-практикалық конференция туралы ақпараттық хабарлама, Ақтөбе қ., 2020 жылғы 27-28 ақпан.....	252

«Жаршының» архивтік беттері

А.Ғ. ҚАЗБАЕВА Қазақстан Республикасында қала құрылысы заңнамасын кодификациялаудың теориялық аспектілері (ҚР ЗИ Жаршысы, №4(24)-2011 ж. - 33-36 б.).....	256
А.Қ. ЖАҚСЫЛЫҚОВА з.ғ.к. А.Ғ. Қазбаеваның «Қазақстан Республикасында қала құрылысы заңнамасын кодификациялаудың теориялық аспектілері» ғылыми жарияланымна қайта оралғанда.....	260

Библиография

Д.Б. Гороховтың, А.А. Каширкинаның, А.Н. Морозовтың және басқалардың ғылыми-практикалық құралына рецензия; жауапты ред. А.В. Павлушкин «Механизм правового мониторинга». - М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2012. - 160 б.....	263
---	-----

Даналық ойлар

.....	266
-------	-----

**№2 (60)
2020**

Учредитель и издатель:
РГП на ПХВ «Институт законодательства
и правовой информации Республики
Казахстан»

Издается с 2006 года
Все материалы журнала размещаются на
сайте www.zqai.kz

Включен в перечень изданий
для публикации основных научных
результатов диссертаций
по юридическим наукам
(Приказ ККСОН МОН РК №894
от 30.05.2013 г.)

Состав Редакционного совета
Сарпеков Р.К. (Нур-Султан, Казахстан) –
(председатель)
Абайдылинов Е.М. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Абызов Р.М. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Белых В.С. – д.ю.н. (Екатеринбург, Россия)
Губин Е.П. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Мельник Р.С. – д.ю.н. (Киев, Украина)
Моисеев А.А. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Муромцев Г.И. – д.ю.н. (Москва, Россия)
Рахметов С.М. – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Малиновский В.А. – д.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Унзила Шапак – д.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)

Главный редактор
Дюсенов Е.А. – к.ю.н.

Состав Редакционной коллегии
Азер Алиев – PhD (Киль, Германия)
Айымбетов М.А. – заслуженный деятель
культуры РК (Нур-Султан, Казахстан)
Байниязова З.С. – к.ю.н. (Саратов, Россия)
Казбаева А.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Казиев З.Г. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казахстан)
Каирбаева Л.К. – PhD (Нур-Султан, Казах-
стан)
Князова А.Ж. – (Нур-Султан, Казахстан)
Конусова В.Т. – к.ю.н. (Нур-Султан, Казах-
стан)
Кулжабаева Ж.О. – к.ю.н. (Нур-
Султан, Казахстан)
Нургазинов Б.К. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Нурмагамбетов Р.Г. – PhD (Челябинск,
Россия)
Примашев Н.М. – к.ю.н. (Нур-Султан,
Казахстан)
Рахимбердин К.Х. – д.ю.н. (Усть-Камен-
огорск, Казахстан)
Тегизбекова Ж.Ч. – к.ю.н. (Бишкек,
Кыргызстан)

Редакция журнала
Джамбуллин К.А.
Колтубаева Г.Б.
Ердешева Д.Т.
Жумагелдина Б.Ж.
Байленова А.К.
тел.: 8 (7172) 26-61-29

Свидетельство о постановке
на учет СМН № 17761-Ж
от 25.06.2019 г. Комитета информации
Министерства информации и коммуникаций
Республики Казахстан
(Первичная постановка на учет
№6592-Ж. 07.09.2005 г.)

Адрес:
Республика Казахстан, 010000,
г. Нур-Султан, ул. Д. Конаева, 12/1
БЦ «На Водно-зеленом бульваре»
тел.: 8 (7172) 57-03-42
www.zqai.kz
E-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

ВЕСТНИК

Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан

научно-правовой журнал

Колонка редакции.....8

Конституционное и административное право

- Б.К. НУРГАЗИНОВ, Л.Т. ЖАНУЗАКОВА** Роль Конституции Ре-
спублики Казахстан в обеспечении стабильности и развитии казахстан-
ского общества.....11
- Л.Т. ЖАНУЗАКОВА** О соотношении функций, компетенции и пол-
номочий государственных органов.....19
- В.И. МАЙОРОВ** (г. Тюмень, РФ), **П.В. ВОЛОШИН** Роль социаль-
ной рекламы в повышении безопасности дорожного движения.....25
- Н. САУЛЕН** Особенности принципов административных процедур
и административного судопроизводства.....30

Гражданское и гражданско-процессуальное право

- Р.К. САРПЕКОВ, А. АРЫСТАН** Перспективы внедрения института
заемного труда в Республике Казахстан.....37
- А.Ж. КИЯЗОВА** Институт саморегулирования как вид регулирова-
ния предпринимательской деятельности в Республике Казахстан.....47
- Г.А. АЛИХАНОВА, Е.В. НЕСТЕРОВА** Некоторые проблемы воз-
никновения и прекращения прав на жилище, предоставленное нанимате-
лю и членам его семьи из государственного жилищного фонда.....56
- К.М. ИЛЬЯСОВА** Некоторые вопросы определения права, приме-
нимого к существу спора, в арбитраже по законодательству Республики
Казахстан.....70
- Г.Э. АБДРАСУЛОВА** Специфика краудфандинга и перспективы его
правового регулирования в Республике Казахстан.....78
- М. АДАМ, С.А. САРИНА** Содержание и сущность налоговых про-
цедур в сфере административной юстиции Республики Казахстан.....86

Уголовное право и уголовный процесс

- А.Н. АХПАНОВ, С.А. АДИЛОВ, А.Л. ХАН** Проблемы толкования
норм доказательственного права в казахстанском уголовном процессе.....93
- Г.А. КУНАЛИЕВА, Н. САУЛЕН, Г.Н. РАХИМОВА** Некоторые
проблемы законодательной регламентации принципов уголовного права.....100
- К.Е. ИСМАГУЛОВ, А.К. КУРМАНОВА, Д.С. КАЖМУРАТОВА**
Некоторые вопросы определения субъекта экологических правонаруше-
ний.....109
- В.Н. ПЛЕТЕНЕЦ** (г. Днепр, Украина) Обеспечение безопасности
компьютерной информации, как способ упреждения противодействия
расследованию.....115

Международное право и сравнительное правоведение

- В.Х. СЕЙТИМОВА** Принципы и стандарты международного судеб-
ного разбирательства по вопросам международной гражданской службы:
сравнительно-правовой анализ.....123
- Ж.Т. ТЛЕМБАЕВА** О гармонизации национального законодатель-
ства о профессиональных союзах с нормами Конвенции МОТ № 87 в во-
просах членства профсоюзов в объединениях.....132
- Е.А. БУРИБАЕВ, Ж.А. ХАМЗИНА, Б.Х. КОШПЕНБЕТОВ** Стан-
дарты запрещения дискриминации в сфере занятости: перспективы им-
плементации в Казахстане.....144

У.Е. КУДИЯРОВА Сравнительный анализ действующих в Республике Казахстан норм о завещании с нормами о завещании в зарубежных государствах.....	152
Б.А. ТАЙТОРИНА, Л.Б. БОГАТЫРЕВА, Г.Т. БАЙСАЛОВА Современные модели организации здравоохранения: проблемы правового регулирования.....	157

Правовой мониторинг

А.Г. КАЗБАЕВА, Н.Н. ОМАРОВА Результаты правового мониторинга Закона Республики Казахстан «О безопасности химической продукции».....	167
М.И. ДЯЧУК, А.У. КАЛИЕВА К вопросу о ведомственной подчиненности и подсудности трудовых споров в Республике Казахстан.....	177
А.Е. БЕКТЕНОВ Гарантирование страховых выплат в Республике Казахстан как инструмент обеспечения стабильности страхового рынка.....	186

Из практики законодательства на государственном языке

Н.М. ПРИМАШЕВ Некоторые направления совершенствования организационно-правовой основы научной лингвистической экспертизы.....	195
Н.А. НУРБАЕВА Юридическая техника - инструмент качественной подготовки проектов законов.....	200

Трибуна молодого ученого

Т.В. КЛИМОВА Принципы открытости и прозрачности в деятельности организаций публичного интереса в Казахстане.....	206
Ж.К. ЖЕТИБАЕВ Эффективность использования информационно-коммуникационных технологий при заключении сделок.....	215
Д.А. ГОНЧАРОВА (г. Минск, Республика Беларусь) Механизм реализации информационной функции права.....	221
М.К. ЖУРУНОВА Анализ свободного осуществления трудовой деятельности в ЕАЭС.....	228
Е.А. АСАБАЕВ Совершенствование механизма компенсации операционных затрат проектов государственно-частного партнерства.....	235
М.К. ЕРЖАНОВА Принцип прозрачности в банковских договорах.....	241

Хроника научной жизни

Меморандумы и соглашения Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан.....	249
Информационное сообщение о международной научно-практической конференции на тему «Конституция Республики Казахстан 1995 года и ее значение в развитии государства и общества» (Шайкеновские чтения), г. Актобе, 27-28 февраля 2020 года.....	253

Архивные страницы «Вестника»

А.Г. КАЗБАЕВА Теоретические аспекты кодификации градостроительного законодательства в Республике Казахстан (статья в Вестнике ИЗ РК, №4(24)-2011г. - С. 33-36).....	256
А.К. ЖАКСЫЛЫКОВА Возвращаясь к научной публикации к.ю.н. А.Г. Казбаевой «Теоретические аспекты кодификации градостроительного законодательства в Республике Казахстан».....	260

Библиография

Рецензия на научно-практическое пособие Горохова Д.Б., Каширкиной А.А., Морозова А.Н. и др.; ответ.ред. А.В. Павлушкин «Механизм правового мониторинга». - М.: Институт законодательства и сравнительного правоведения при Правительстве РФ, 2012. - 160 с.....	263
---	-----

Мудрые мысли	266
---------------------------	-----

№2 (60)
2020

Founder and publisher:
RSE on the REM «Institute
of Legislation and Legal information
of the Republic of Kazakhstan»
Published since 2006
All journal materials are placed
on the website
www.zqai.kz
Included in the list of publications of basic
scientific results of dissertations on legal
sciences (Order CCES MES RK №894 from
05.30.2013)

Editorial Council members

Sarpekov R.K. (Nur-Sultan, Kazakhstan) –
(Chairman)
Abaydeldinov E.M. – d.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Abyzov R.M. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Belih V.S. – d.j.s. (Ekaterinburg, Russian)
Gubin E.P. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Melnik R.S. – d.j.s. (Kiev, Ukraine)
Moiseev A.A. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Muromcev G.I. – d.j.s. (Moscow, Russian)
Rahmetov S.M. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Malinovskiy V.A. – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Unzila Shapak – d.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Chief Editor
Dyussenov Ye.A. – c.j.s.

Editorial Board members

Azer Aliyev – PhD (Kiel, Germany)
Aiyembetov M.A. – Honored Worker of Culture
of Kazakhstan, (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Bainiyazova Z.S. – c.j.s. (Saratov, Russian)
Kazbayeva A.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kazyev Z.G. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kairbaeva L.K. – PhD (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Kiyazova A.Zh. – (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Konusova V.T. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakhstan)
Kulzhabayeva Zh.O. – c.j.s. (Nur-Sultan,
Kazakhstan)
Nurgazinov B.K. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Nurmagambetov R.G. – PhD
(Chelyabinsk, Russian)
Primashev N.M. – c.j.s. (Nur-Sultan, Kazakh-
stan)
Rakhimberdin K.H. – d.j.s. (Ust-Kamenogorsk,
Kazakhstan)
Tegizbekova Zh.Ch. – c.j.s. (Bishkek, Kyr-
gystan)

The editorial staff

Dzhamburshin K.A.
Koltubayeva G.B.
Yerdesheva D.T.
Zhumageldina B.Zh.
Bailenova A.K.
tel.: 8 (7172) 26-61-29

The certificate of registration of mass media
№17761-G from 25.06.2019 from
the Information Committee of the Ministry
of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan
(Number and date of primary registration №6592-
Zh.07.09.2005.)

Address:

The Republic of Kazakhstan,
010000, Nur-Sultan, D. Konaev str., 12/1
BC «On the water-green boulevard»
tel.: 8(7172) 57-03-42
www.zqai.kz
e-mail: instzak-kz@mail.ru
institutzakonodatelstva@gmail.com

Bulletin of Institute of Legislation and Legal Information of the Republic of Kazakhstan

JARSHYSY

scientific and legal journal

Editorial.....9

Constitutional and Administrative Law

- B.K. NURGAZINOV, L.T. ZHANUZAKOVA** The role of the
Constitution of the Republic of Kazakhstan in ensuring the stability and
development of Kazakhstan's society.....11
L.T. ZHANUZAKOVA About correlation of functions, competence and
powers of state bodies.....19
V.I. MAYOROV (Tumen, RF), **P.V. VOLOSHIN** Role of social
advertising in improving road safety.....25
N. SAULEN Peculiarities of principles of administrative procedures and
administrative legal proceedings.....30

Civil and Civil Procedure Law

- R.K. SARPEKOV, A. ARYSTAN** Prospects for the implementation of
the institute of contingent labor in the Republic of Kazakhstan.....37
A.Zh. KIYAZOVA Self-regulation institute as a type of regulation of
entrepreneurial activities in the Republic of Kazakhstan.....47
C.A. ALIKHANOVA, E.V. NESTEROVA Some problems of
appearance and termination of the right to housing provided to the tenant and
members of his family from the state housing fund.....56
K.M. ILYASOVA Some issues of determining the law applicable to
the merits of the dispute in arbitration under the laws of the Republic of
Kazakhstan.....70
G.E. ABDRASSULOVA Specifics of crowdfunding and prospects for
its legal regulation in the Republic of Kazakhstan.....78
M.F. ADAM, S.A. SARINA The content and essence of tax procedures
in the field of administrative justice of the Republic of Kazakhstan.....86

Criminal law and Criminal procedure

- A.N. AKHPANOV, S.A. ADILOV, A.L. KHAN** Problems of
interpretation of norms of evidence law in the Kazakhstan criminal procedure.....93
G.A. KUINALIYEVA, N. SAULEN, G.N. RAKHIMOVA Some
problems of legislative regulation of principles of criminal law.....100
K.YE. ISMAGULOV, A.K. KURMANOVA, D.S. KAZHMURATOVA
Some issues of determining the subject of environmental offenses.....109
V.N. PLETENETS (Dnepr, Ukraine) Ensuring the security of computer
information as a remedy of prediction of actions against investigation.....115

International law and Comparative law

- V.KH. SEITIMOVA** Principles and standards of international judicial
proceedings as regards to international civil service: comparative legal
analysis.....123
ZH.U. TLEMBAYEVA On the harmonization of national legislation on
trade unions with the rules of ILO convention No. 87 on membership of trade
union in associations.....132
YE.A. BURIBAYEV, ZH.A. KHAMZINA, B.KH. KOSHPENBETOV
Standards for the prohibition of discrimination in employment: prospects for
implementation in Kazakhstan.....144
U.YE. KUDIYAROVA Comparative analysis of the operating rule of the
Republic of Kazakhstan on will with the norms of will in foreign states.....152

CONTENT

B.A. TAITORINA, L.B. BOGATYREVA, G.T. BAISALOVA Modern models of health care organization: problems of legal regulation.....	157
Legal monitoring	
A.G. KAZBAYEVA, N.N. OMAROVA Results of legal monitoring of the law of the Republic of Kazakhstan «On safety of chemical products».....	167
M.I. DYACHUK, A.U. KALIYEVA On the issue of departmental subordination and jurisdiction of labor disputes in the Republic of Kazakhstan.....	177
A.YE. BEKTENOV Guaranteeing the insurance payments in the Republic of Kazakhstan as a tool for ensuring the stability of the insurance market.....	186
From the lawmaking practice in the official language	
N.M. PRIMASHEV Some directions of improvement of the organizational and legal basis of scientific linguistic examination.....	195
N.A. NURBAYEVA Legal technique – a tool for high-quality preparation of draft laws.....	200
Young researcher's tribune	
T.V. KLIMOVA Principles of openness and transparency in the activities of public interest organizations in Kazakhstan.....	206
ZH.K. ZHETIBAYEV Efficiency of use of information and communication technologies in concluding transactions.....	215
D.A. GONCHAROVA (Minsk, Republic of Belarus) Mechanism of realisation of the information function of law.....	221
M.K. ZHURUNOVA Analysis of free carrying out labor activities in the EAEU.....	228
YE.A. ASSABAYEV Improving the mechanism for compensating operating costs of state-private partnership projects.....	235
M.K. YERZHANOVA Principle of transparency in banking contracts.....	241
The Chronicle of Scientific Life	
Memorandums and agreements of the Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan.....	250
Information note about the international scientific and practical conference on «The Constitution of the Republic of Kazakhstan of 1995 and its importance in the development of the state and society» (Shaikenov readings), Aktobe, on February 27-28, 2020.....	254
The archive pages of the«Bulletin»	
A.G. KAZBAYEVA Theoretical aspects of codification of town-planning legislation in the Republic of Kazakhstan (the article in “Bulletin” of IL of RK, No.4(24)-2011. - P. 33-36).....	256
A.K. ZHAKSYLYKOVA Returning back to scientific publication of the c.l.s. A.G. Kazbayeva «Theoretical aspects of codification of town-planning legislation in the Republic of Kazakhstan».....	260
Bibliography	
Review on the scientific and practical manual of Gorokhova D.B., Kashirkina A.A., Morozova A.N. etc.; editor-in-chief. A.V. Pavlushkin “The mechanism of legal monitoring” - M.: Institute of Legislation and Comparative Law under the Government of the Russian Federation, 2012. - 160 p.....	263
Wise thoughts	266

ӘКІМШІЛІК РӘСІМДЕР ЖӘНЕ ӘКІМШІЛІК СОТ ІСІН ЖҮРГІЗУ ҚАҒИДАТТАРЫНЫҢ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

Нұржан Сәулен

Қазақстан Республикасының Заңнама және құқықтық ақпарат институты, конституциялық, әкімшілік заңнама және мемлекеттік басқару бөлімінің жетекші ғылыми қызметкері, PhD докторы, Қазақстан Республикасы, Нұр-Сұлтан қ.; e-mail: nuri_saulen@mail.ru

Түйін сөздер: процесс; рәсім; әкімшілік процесс; әкімшілік рәсім; әкімшілік іс жүргізу; қағидаттар; басқару процесі.

Аннотация. Мақала Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің жобасында белгіленген қағидаттар мәселесін зерттеуге арналған. Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің дайындалып жатқан жобасы біздің мемлекетіміз үшін жаңа құжат болып табылады. Осы жобаның 2-тарауындағы белгіленген әкімшілік рәсімдер және әкімшілік процесс қағидаттары әкімшілік сот ісін жүргізу кезіндегі маңызды, әрі міндетті нормалар болып табылады. Әкімшілік рәсімдік және процестік қағидаттарын талдау негізінде мақалада қағидаттар бөліп көрсетіледі. Олардың барлығы әкімшілік рәсімдер мен процестердің мазмұнынан туындайды, дәлірек айтсақ, бұл мемлекеттік басқару процесінде атқарушы билік органдарын ұйымдастыру мен қызметінің негізгі қағидаларынан тұрады. Қағидаттар мемлекеттік басқаруға интегралдық әлеуметтік құбылыс ретінде негізгі, объективті қажет және тұрақты заңдарды көрсетуі керек, сонымен бірге оны басқарудың түрлерінен ажыратуы керек. Әкімшілік рәсімдер мен процесс - бұл мемлекеттік басқарудың құқықтық жағы. Тиісінше, әкімшілік рәсімдер мен процесс мемлекеттік басқару қағидаттарына негізделген.

Мемлекеттік басқарудың қағидаттары мемлекеттік басқарудың бүкіл жүйесінің, оның жекелеген институттарының, басқару аппараттарының дұрыс жұмыс істеуі және міндеттерді сәтті шешудің негізі болып табылады. Қағидаттардың әкімшілік рәсім және әкімшілік сот процесіне орындалмауы немесе тиісінше орындалмай бұзылуы шешімдірдің, іс-әрекеттер мен сот актілерінің заңсыз деп танылуына негіз болады.

Мақалада «әкімшілік процесс» және «басқару процесі»; «әкімшілік процесс» және «әкімшілік өндіріс»; «процесс» және «рәсім» сияқты заң терминдеріне талдау жасалған, олардың ара жігін ажыратуға аса мән берілген. Осы тұстағы әртүрлі ғалымдардың дау дамай пікірлері зерттеліп бір арнаға келтірілген. Сонымен қатар, автордың осы мәселеге байланысты өз пікірлері мен тұжырымдары жасалған.

ОСОБЕННОСТИ ПРИНЦИПОВ АДМИНИСТРАТИВНЫХ ПРОЦЕДУР И АДМИНИСТРАТИВНОГО СУДОПРОИЗВОДСТВА

Саулен Нуржан

Ведущий научный сотрудник отдела конституционного, административного законодательства и государственного управления Института законодательства и правовой информации Республики Казахстан, доктор PhD, Республика Казахстан, г. Нур-Султан; e-mail: nuri_saulen@mail.ru

Ключевые слова: процесс; процедура; административный процесс; административная процедура; административное производство; принципы; процесс управления.

Аннотация. Статья посвящена изучению вопроса принципов, установленных в проекте административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан. Проект административного процедурно-процессуального кодекса Республики Казахстан является новым документом для нашего государства. Установленные в главе 2 настоящего проекта административные процедуры и принципы административного процесса являются важными и обязательными нормами в ходе административного судопроизводства.

О принципах административных процедур и процессов ученые в сфере административного права имеют разные взгляды. Все они вытекают из содержания административных процедур и процессов, в частности, из основных принципов организации и функционирования органов исполнительной власти в процессе государственного управления. Принципы как ин-

тегральное социальное явление к государственному управлению должны отражать основные, объективно необходимые и стабильные законы, а также отличать его от других видов управления. Административные процедуры и процесс – это правовая сторона государственного управления. Соответственно, административные процедуры и процесс основаны на принципах государственного управления.

Принципы государственного управления являются основой правильного функционирования всей системы государственного управления, ее отдельных институтов, аппаратов управления и успешного решения задач. Неисполнение или ненадлежащее исполнение принципов в административном процедурном и административном судебном процессе служит основанием для признания решения, действий и судебных актов незаконными. Неисполнение или ненадлежащее исполнение указанных принципов в административном процедурном и административном судопроизводстве служит основанием для признания решения, действий и судебных актов незаконными.

В статье проведен анализ таких юридических терминов, как «административный процесс» и «процесс управления»; «административный процесс» и «административное производство»; «процесс» и «процедура», особое внимание уделено их разграничению. Противоречивые мнения различных ученых в этом контексте были исследованы и приведены к единому контексту. Помимо этого, представлено авторское мнение по теме исследования.

PECULIARITIES OF PRINCIPLES OF ADMINISTRATIVE PROCEDURES AND ADMINISTRATIVE LEGAL PROCEEDINGS

Saulen Nurzhan

Leading researcher of the Department of constitutional, administrative legislation and public administration of Institute of legislation and legal information of the Republic of Kazakhstan, doctor of PhD, Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan; e-mail: nuri_saulen@mail.ru

Keywords: process; procedure; administrative process; administrative procedure; administrative proceedings; principles; management process.

Abstract. The article is devoted to the study of the principles established in the draft administrative procedural code of the Republic of Kazakhstan. The draft administrative procedural code of the Republic of Kazakhstan is a new document for our state. The administrative procedures and principles of the administrative process set out in Chapter 2 of this draft are important and mandatory rules in the course of administrative proceedings.

Scientists in the field of administrative law have different views on the principles of administrative procedures and processes. All of them follow from the content of administrative procedures and processes, in particular, from the basic principles of the organization and functioning of Executive authorities in the process of public administration. Principles as an integral social phenomenon to public administration should reflect the basic, objectively necessary and stable laws, as well as distinguish it from other types of management. Administrative procedures and processes are the legal side of public administration. Accordingly, administrative procedures and processes are based on the principles of public administration.

The principles of public administration are the basis for the proper functioning of the entire system of public administration, its individual institutions, management apparatus, and the successful solution of problems. Failure to execute or improper execution of the principles in administrative procedural and administrative court proceedings is the basis for recognizing the decision, actions and judicial acts as illegal. Failure to perform or improper performance of these principles in administrative procedural and administrative proceedings is the basis for recognizing decisions, actions and judicial acts as illegal.

The article analyzes such legal terms as «administrative process «and» management process»; «administrative process «and» administrative proceedings»; «process «and» procedure». special attention is paid to their differentiation. Conflicting opinions of various scientists in this context were investigated and brought to a common context. In addition, the author's opinion on the research topic is presented.

Қазақстанда әкімшілік сот ісін жүргізудің қалыптасуының басты нүктесі ретінде Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті – Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы (бұдан әрі – Тұжырымдама) қабылданды, онда Қазақстанда әкімшілік сот ісін жүргізу, қылмыстық және азаматтық сот ісін жүргізумен қатар сот төрелігін жүзеге асырудың толық құқықтық нысаны болуы тиіс екендігі анық көрсетілген¹.

Тұжырымдамада қойылған міндеттерге сүйене отырып, Қазақстанда 2019 жылғы 5 маусымда Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің сайтында және «Әділет» ақпараттық-құқықтық жүйесінде жарияланған Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің (бұдан әрі-ӘРПК) жобасы әзірленді², оған сәйкес Қазақстан Республикасының Азаматтық процестік кодексінен 2-бөлімнің 3-бөлімшесінде (27-30-тараулар) көзделген, жария-құқықтық қатынастардан туындайтын ерекше талап қою ісін арнайы нормативтік құқықтық актіге - Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексіне беру болып табылады³.

Қазақстан Республикасының Президенті Қасым-Жомарт Кемелұлы Тоқаевтың 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Қазақстан халқына Жолдауында билік органдарының шешімдері мен іс – әрекеттеріне шағымданған кезде көпшілік-құқықтық дауларда азаматтар көбінесе тең жағдайда екенін атап өтті. Олардың мүмкіндіктері мемлекеттік аппарат ресурстарымен өлшенбейді. Сондықтан да осы айырмашылықты төмендететін дауларды шешудің ерекше тетігі ретінде әкімшілік әділет енгізу қажет. Алдағы уақытта дауларды шешу кезінде сот қосымша дәлелдемелерді жинауға бастамашылық жасауға құқылы болады, оларды жинау үшін жауапкершілік азаматқа немесе бизнеске емес, мемлекеттік органға жүктеледі. Заңның барлық карама-қайшылықтары мен түсініксіздігі азаматтардың пайдасына түсіндірілуі тиіс [1].

Әрине, мұның бәрі қоғамда ӘРПК-ны қабылдау жөніндегі өзекті қажеттіліктерді білдіреді, оның жобасы қазіргі уақытта Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінде қарау

және талқылау сатысында тұр.

Қазақстан Республикасының ӘРПК-нің жобасында әкімшілік рәсімдер мен әкімшілік процестің қағидаттары көрсетілген.

Белгіленген мақсаттары тұрғысынан оларды шартты түрде жалпы, әкімшілік-рәсімдік және процессуалдық қағидаттарға бөлуге болады.

«Процесс» ұғымына сүйене отырып (лат. Processus-жылжыту) [2], біз кейбір түпкілікті (қалаулы) нәтижеге қол жеткізу мақсатында жасалатын өзара байланысты құбылыстардың кезектесуін көрсететін өте күрделі механизммен, көп қырлы құбылыспен айналысатын іс бар екенін түсінеміз.

Процесске құқықтық категория ретінде жүгінсек, сот процесі - бұл күрделі құқықтық құбылыс, заңның іс жүргізу нормаларымен реттелетін әрекеттер жиынтығы ретінде ғана қарастыруға болмайды. Әкімшілік процесс теориясы отандық заң ғылымында жалпыға бірдей танылған, мазмұны нық орныққан және іс жүзінде талапқа сай жалпы теориялық білім саласы түрінде қалыптасқан жоқ.

Заң әдебиеттерінде сот процесін анықтауда әртүрлі ұстанымдар бар.

Сот процесінің аясы тар, қарапайым түсіндірмесі оған «сотта немесе әкімшілік органдарда, сот ісін жүргізуде, сот істерінде істерді қарау тәртібі» ретінде қарастырады [3, 309 б.]. Ол сонымен бірге «белгілі бір логикалық реттілікпен субъектілер жасаған құқықтардың жиынтығы ретінде талданады. Қоғамдық қатынастарды нормативтік реттеуге немесе нақты өмір жағдайынан туындайтын құқықтық қатынастарды процессуалдық нормаларға реттеу болып табылады [4, 18 б.].

Заң ғылымында әкімшілік процестің ара жігі әлі анықталған емес. Мемлекеттік басқарудың құқықтық құрамдас бөлігі ретінде жоғарыда аталған әкімшілік құқықтың тұжырымдамасына сүйене отырып, әкімшілік процесс мемлекеттік басқаруды жүзеге асыруды процедуралық реттеу болуы керек деген тұжырымды алға тартады. Бұл ұстанымды әкімшілік процестің кең ұғымы ретінде түсіндіруге болады. В.Д. Сорокин өзінің «Административно-процессуальное право» атты монографиясында әкімшілік процесс мемлекеттік басқару саласындағы жеке істерді шешу тәртібімен, мемлекеттік органдардың өз өкілеттіктерін жүзеге асырумен,

¹ «Қазақстан Республикасының 2010 жылдан 2020 жылға дейінгі кезеңге арналған құқықтық саясат тұжырымдамасы туралы» Қазақстан Республикасы Президентінің 2009 жылғы 24 тамыздағы № 858 Жарлығы // (Электрондық ресурс) <http://adilet.zan.kz> (өтініш берген күні 05.11.2019).

² Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің жобасы» // (Электрондық ресурс) <http://www.parlam.kz/mazhilis/download/15020> (өтініш берген күні 05.11.2019).

³ «Қазақстан Республикасының Әкімшілік рәсімдік-процестік кодексінің жобасы туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2019 жылғы 30 мамырдағы № 348 қаулысы // (Электрондық ресурс) <http://adilet.zan.kz> (өтініш берген күні 05.11.2019).

сәйкесінше, олардың құзыретіне кіретін кез келген өкілеттіктердің шешімімен байланысты болуы керек екенін атап көрсетеді [5, 128-135 б.]. Бұл ұғым «басқару концепциясы» деп аталады.

Осы көзқарасты ескере отырып, әкімшілік құқық саласының ғалымдары «әкімшілік процесс» және «басқару процесі» ұғымдарын ажырату қажет екендігіне қатысты тұжырым жасайды. Б.Н. Габричидзе әкімшілік процесті басқарушылық және тікелей әкімшілік (азаматтық, қылмыстық, арбитражға ұқсас, бірақ заңға қатысты даудың өзіндік ерекшеліктерін және оны қарау тәртібін ескере отырып) ретінде екі салаға бөлу қажеттігін алға тартады [6, 269 б.].

«Басқару процесі» ұғымын әкімшілік-құқықтық нормалармен реттелетін басқару органдарының өзіне жүктелген функцияларды жүзеге асыру бойынша басқару аясында ғана емес, сонымен қатар сыртқы ортаға бағытталған және құқықтық салдарға әкеп соқтыратын қызметі деп түсіну керек. Яғни, бұл басқарушылық шешімдерді дайындау және жариялау және басқа әкімшілік әрекеттерді жасау қызметі. Әкімшілік процесті әкімшілік мәжбүрлеу шараларын қолдану кезіндегі әкімшілік сот төрелігі қызметі, сондай-ақ бір-біріне ресми бағынбайтын әкімшілік-құқықтық қатынастардың тараптары арасында туындайтын дауларды шешу ретінде түсіну керек. Мұндай ұғым қылмыстық және азаматтық процесс тұжырымдамаларымен ұқсастық негізінде жетілдірілген, олар процесс даудың пайда болуының салдары деген тезиске негізделген, ал процесс - бұл құқықтық нормаларды бұзатын адамдарға қатысты ықпал ету шараларын қолдануды қамтиды. Бұл тұжырымдама ғылыми әдебиеттерге «юрисдикциялық тұжырымдама» деген атпен енген.

Әкімшілік процестің тар және кең түсінігін ескере отырып, жан-жақты қарастыру керек деген пікір жалпыға ортақ. Бұл ұстанымның жақтаушысы - Р.Р. Дархамбаев әкімшілік процесс ұғымын қылмыстық процесс және әкімшілік процесс ұғымдарымен салыстыра отырып, тар мағынада қарастыруға болатындығын алға тартады. Бұл тұжырымдаманы тар түсіндіру ортақ терминологияны қалыптастырады, байланысты категорияларды бір «деңгейге» құрады, демек, заңды түсінуге көмектеседі. «Әкімшілік процесс» ұғымын кеңінен түсіндіру әкімшілік құқық ғылымына белгілі бір ғылыми ереже орнатады, барлық әкімшілік іс жүргізуге біртұтас көзқараспен қарауға көмектеседі және бұл өз кезегінде әкімшілік процесс теориясының да, әкімшілік құқық теориясының одан әрі дамуына ықпал етеді» [7, 53 б.].

Бұл теорияны дамыта отырып, әкімшілік

құқық саласында әкімшілік процесс туындайтын жағдайлардың белгілерін көрсетуге тырысады, атап айтқанда, олар процессуалдық нысан азаматтардың әкімшілік дауларын (шағымдарын) шешкен кезде ғана қолданылатындығын көрсетеді, ал әкімшілік іс жүргізудің өзіндік мақсаттары, міндеттері, принциптері, процестің кезеңдері және қатысушылардың басқа да процедуралық мәртебесін қамтиды. Бұл әкімшілік процесті мемлекеттік органдардың басқару практикасында қолданылатын басқару рәсімдерінен ажыратады.

Әкімшілік процесс барысында шешілетін жеке істердің әртүрлілігі мен ерекшелігі оның күрделі ішкі құрылымын анықтайды. Оны сот ісін жүргізуден ерекшелейтін нәрсе, онда қарастырылған құқық бұзушылықтардың түрлеріне қарай заңсыз әрекет жасау ретінде сипаттауға болады.

Әкімшілік құқық теориясында көптеген жылдар бойы «әкімшілік процесс» және «әкімшілік өндіріс» деген екі ұғымның арақатынасына талдау жасалды. Заң шығарушы бұл мәселеге нақты қарайды. Яғни, заң шығарушы үшін бұл мәселе процестің құрылымдық құрамдас бөлігі болып табылады, сәйкесінше процедура мен процесс бір мақсатқа біріктірілген жүйе, өндірістер жиынтығы болып табылады.

Теория жүзінде бұл мәселе бұлыңғыр. «процесс» және «рәсім» ұғымдарының құқықтық сипатына қатысты дау бар. Екіншісі - бұл заңмен, немесе этикетпен, әдет-ғұрыппен және т.б. нақты белгіленген рәсімді білдіреді, бірақ кез-келген іс-әрекеттер қатаң белгіленген рәсімдер жүйесі, мысалы, хаттама толтыру тәртібі немесе жеке немесе заңды тұлғалардың өтініштерін тіркеу тәртібі және т.б. реттеледі.

Осы мәселеге қатысты мен В.Д. Сорокиннің көзқарасы өте құнды. В.Д.Сорокин - әкімшілік процесс теориясының негізін қалаушылардың бірі. «Мәселе, мысалы, лицензияланған сот ісі мен шағымдарды қараудың айырмашылығы ғылыми және практикалық мағынада қандай? Біріншісі, кейбір авторлардың пікірінше, бұл рәсім, ал екіншісі - процесс, өйткені шағым әрқашан дау болып табылады. Бірақ даулы жағдайлар лицензиялық және басқа да сот процестерінде жоққа шығарыла ма?

Әкімшілік процесс саласындағы ғылыми зерттеулердің санының артуы, шынын айтқанда, ұзақ жылдар бойғы тыныштықтан кейін, қазіргі жағдайда үлкен маңызға ие болды. Ерте ме, кеш пе, тәжірибеде, нақты айтқанда, заңнаманы реттейтін, заңды тұлғалардың іс-әрекетін сот төрелігінің тиісті салаларындағыдай мемлекеттік басқаруда маңызды болып табылатын заңды нәтижеге қол жет-

кізуге бағытталған іс-әрекет болуы керек» [8, 556 б.].

«Қағидат» түсінігі (латын тілінен. Principium - бастама, негіз), негізгі ұстанымдарды, іргелі критерийлерді, жетекші идеяны, мінез-құлықтың негізгі ережелерін білдіреді. «Мемлекеттік басқаруға қатысты принцип негізгі концепцияны құрайды, өйткені бұл бүкіл басқару жүйесінің негізі болып табылады [9, 34 б.].

«Әкімшілік рәсімдер мен процестердің қағидаттары» ұғымына қатысты көзқарасты екі тұрғыдан қарау керек, атап айтқанда:

Біріншіден, әкімшілік рәсімдер мен процесс - бұл мемлекеттік басқарудың құқықтық жағы. Тиісінше, әкімшілік рәсімдер мен процесс мемлекеттік басқару қағидаттарына негізделген.

Мемлекеттік басқарудың қағидаттары мемлекеттік басқарудың бүкіл жүйесінің, оның жекелеген институттарының, басқару аппараттарының дұрыс жұмыс істеуі және міндеттерді сәтті шешудің негізі болып табылады.

Іргелі қағидаттар мемлекеттік басқару жүйесінің маңызды қасиеттері мен ішкі үйлесімділігін көрсетуі керек және сәйкесінше шешуші рөл атқаруы керек. Негізгі қағидаттар ретінде олар мемлекеттік басқару процесінің барлық қатысушыларының дұрыс мінез-құлқына бағдарланған және тиісінше қажетті құқықтық нормалармен қамтамасыз етілген. Тек осы жағдайда олар заңды күші бар.

Екінші жағынан, нормативтік құқықтық актілерді әзірлеу және қабылдау кезінде заң шығарушы мемлекеттік басқарудың қазіргі қағидаттарын басшылыққа алуы керек. Әйтпесе, қабылданған акт қолданыстағы жүйені «күлатады», оның нормалары қолданыстағы заңнамаға сәйкес келе алмайды немесе оған тікелей қайшы келеді. Қағидаларды конституциялық, әкімшілік және басқа да құқық салаларының нормаларында бекітудің орындылығын атап өтуге болады, бұл олардың сақталуы мен практикалық іске асырылуын қамтамасыз етуі керек.

Сонымен қатар, қағидаттар мемлекеттік басқаруға интегралдық әлеуметтік құбылыс ретінде тән негізгі, объективті қажет және тұрақты заңдарды көрсетуі керек, сонымен бірге оны басқа басқарудың түрлерінен ажыратуы керек.

Мемлекеттік басқару қағидаттары жүйесінде елдің негізгі заңында бекітілген қағидаттар маңызды болып табылады. Конституциялық қағидаттар мемлекеттік басқарудың саяси және әлеуметтік мәнін анықтайды. Бұл тұрғыда ғалым С.К. Амандыковамен өте орынды тұжырым жасалады. Ол «Қазіргі қазақстандық конституционализм қағидаттарының бірлігі болмаса, жалпыға бірдей

құқықтық құндылықтар туралы сөз болуы мүмкін емес, олар біздің қоғамымыздың әл-ауқатының кепілі болуы керек, сонымен бірге Қазақстан мемлекеттілігінің үдемелі және орнықты дамуының бағыттаушысы болуы керек» деген ойды алға тартады [10, 86.].

Екіншіден, әкімшілік процесс - бұл іс жүргізу іс-әрекетінің бір түрі, сәйкесінше процестің барлық түрлеріне - қылмыстық, әкімшілік, азаматтық, конституциялық және т.б. тән рәсімдік принциптерге қағидаттарға негізделуі керек.

Әкімшілік процестің негізгі қағидаттарын қарастыру және бөлектеу кезінде олардың ерекшелігін ескеру қажет. Атап айтқанда, әкімшілік процесс - бұл уәкілетті мемлекеттік органдардың басқару қызметін жүзеге асырудағы дәйекті әрекеті. Яғни, әкімшілік қағидаттарды іске асыратын мемлекеттік органдар мемлекеттің (басқару субъектісі) және қоғамның мүдделерін қорғаумен бірге әртүрлі жеке істерді қарастырады, олардың бір жағы мемлекет болып табылады, ал екінші жағы кез келген жеке немесе заңды тұлға (басқару объектісі) бола алады және сонымен бірге заңды теңдік сақталуы және екі тараптың мүдделері қорғалуы керек. Бұл шешім қабылдаудың объективтілігін қамтамасыз етуге арналған рәсімдік қағидаттар. Бұл өте қиын, өйткені мемлекет функцияларын тікелей орындаушы бола отырып, мемлекет мүдделерін қорғау кезінде мемлекеттік қызметші немесе судья азаматтардың құқықтары мен заңды мүдделерін мемлекет мүдделерінен артықшылық қағидатын сақтауға міндетті.

Құқық бұзушылық туралы істерді қарау кезінде тараптардың фактісі мен кінәсін анықтау оны автоматты түрде заңға сәйкес жауапкершілікке тартуға мүмкіндік береді. Алайда, мемлекет пен жеке адамның мүдделері бір-біріне қарама-қайшылық туғызатын жағдайларды қарау кезінде жағдай күрделене түседі. Бұл жағдайда істер көбінесе сотта шешіледі. Бірақ әкімшілік тәртіп біршама кең таралған және оған қақтығыс жағдайында тараптар көбірек жүгінеді. Үлкен бөлігі тіркеудің, нормативтік актілердің немесе басқа сипаттағы әкімшілік істерден тұрады, мұнда олардың қатысушылары мүдделерін қорғауды және түпкілікті нәтиженің дұрыстығын, оның пайдалылығын қамтамасыз ететін негізгі қағидаттарды сақтау қажет.

Әкімшілік-процессуалдық қағидаттарға қайта орала отырып, олардың басқа процестердегідей - азаматтық, қылмыстық іс-әрекеттегідей болатындығын атап өту керек. Бірақ тағы да, әкімшілік процестің ерекшелігі оның әлеуметтік қатынастардың неғұрлым кең ауқымын қамтитындығында, өндірістің неғұрлым күрделі құрылымына ие болғандығында және, сәйкесінше, көбінесе, мысалы,

қаржы, валюта, салық, кеден сияқты құқықтық нормалардың барлық жиынтығымен реттелетіндігінде екендігін ескерген жөн.

Белгілі бір әкімшілік-құқықтық рәсімдерді жүзеге асырудың негіздері мен тәртібін реттейтін негізгі нормативтік құқықтық актілер өзіне ғана тән қағидаларды бекітеді. Сонымен, Қазақстан Республикасының әкімшілік құқық бұзушылық туралы кодексі әкімшілік іс жүргізудің осы түрінің сипатын ескере отырып, заңсыз әрекеттерге негізделген істерді қараудың сот және соттан тыс рәсімдерін ескере отырып, сәл өзгеше қағидаларды анықтайды. Атап айтқанда: заңдылық қағидаты; заң мен сот алдындағы теңдік; кінәсіздік презумпциясы; кінә қағидаты; әкімшілік жауапқа тартуға жол бермеу; гуманизм қағидаты; жеке бастың тұтастығы; жеке адамның ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеу; құпиялылық; мүліктің қол сұғылмауы; соттың (судьяның) және әкімшілік құқық бұзушылық туралы істерді қарауға уәкілетті органның (лауазымды адамның) тәуелсіздігі; куәлік беру міндетінен босату; білікті заң көмегіне құқықты қамтамасыз ету; әкімшілік құқық бұзушылық туралы істердің жариялылығы; өндіріс кезінде қауіпсіздікті қамтамасыз ету; процессуалдық шешімдерге шағымдану және процессуалдық әрекеттерге шағым жасау еркіндігі; адамның құқықтарын, бостандықтарын мен заңды мүдделерін сот арқылы қорғау болып табылады⁴.

Әкімшілік рәсімдер мен процестердің қағидаттары туралы әкімшілік құқық саласы ғалымдарының әртүрлі көзқарастары бар. Олардың барлығы әкімшілік рәсімдер мен процестердің мазмұнынан туындайды, дәлірек айтсақ, бұл мемлекеттік басқару процесінде атқарушы билік органдарын ұйымдастыру мен қызметінің негізгі қағидаларынан тұрады.

Сонымен, қазіргі кезде мемлекеттік басқару мемлекеттік органдардың қызметіне қоғамдық бақылауды күшейту бағытында, соңғы есеп беру сияқты шаралар арқылы қарқынды дамуда. Осы мақсатта мемлекеттік басқарудың ашықтығын қамтамасыз ету саясаты жүзеге асырылуда.

Мемлекеттік органдардың әкімшілік рәсімдік және процесс қызметінің бірыңғай жүйесін құру өте қиын. Бұл қайтадан әкімшілік рәсімдік және процесс қызметіне байланысты

қоғамдық қатынастардың кең ауқымына байланысты.

Алайда, бір саланы жүйелеу билік үшін үлкен міндет. Бұл азаматтардың және қоғамның құқықтары, бостандықтары мен заңды мүдделерін қорғау және қамтамасыз ету мақсатында мемлекеттік басқару процесінде туындаған жеке істерді объективті және жан-жақты қарастыруының арқасында мүмкін болады.

Бұл баршаға белгілі бюрократияның әмбебап қағидаттары, нақты айтқанда: иерархиялық қағида бойынша істерді қатаң ұйымдастыруы; әрбір қызметкердің жоғары лауазымды тұлғаға бағынуы және өзінің әрекеті үшін де, қол астындағыларының әрекеттері үшін де жауап беруі; барлық қызметкерлердің қызметі олардың өкілеттіктерінің көлемін анықтайтын құқықтық талаптар жүйесімен реттеледі [11]. Бұл М. Вербердің буржуазиялық Германияның мемлекеттік қызмет жүйесінде қалыптасқан классикалық қағидаларын қамтитын, мемлекеттік аппарат қызметінің негізі болып табылады.

Айтпақ керек, біз талдаған әкімшілік процесс қызметінің қағидаттары олардың өзара тығыз байланыстылығымен және Қазақстанның әкімшілік реформасының қазіргі кезеңіндегі бірыңғай бағыттармен түсіндірілетін кешенді түрде қарастырылуы керек құбылыс. Осылайша, әкімшілік реформаның маңызды элементі басқару және басқару рәсімдерінің сапасын, тиімділігі мен ашықтығын арттыру болуы керек. Соңғы жылдары республикада өткізілген ұйымдастырушылық және реттеуші іс-шаралар алға қойылған мақсаттарды шешуге бағытталған. Мемлекеттік қызмет жүйесін реформалау жүргізілді және дамуын жалғастыруда, сыбайлас жемқорлыққа қарсы жүйелі жұмыс жүргізілуде, мемлекеттік басқару аппараты жетілдірілуде, үкіметтің шешімдеріне байыпты ведомстволық және қоғамдық бақылау жүргізілуде. Мұның бәрі мемлекеттік органдардың (лауазымды тұлғалардың) күнделікті қызметінде, яғни әкімшілік-процестік қызметінде негіз болатын, жоғарыда аталған және ғылыми-зерттеу жұмыстарына арналған мемлекеттік басқарудың аталған және талданған қағидаларына негізделеді.

⁴ Әкімшілік құқық бұзушылық туралы Қазақстан Республикасының Кодексі 2014 жылғы 5 шілдедегі № 235-V ҚРЗ.//Электрондық ресурс// <http://adilet.zan.kz/kaz/docs/K1400000235>

ӘДЕБИЕТ

1. Мемлекет басшысы Қасым – Жомарт Тоқаевтың Қазақстан халқына 2019 жылғы 2 қыркүйектегі Жолдауы // (Электрондық ресурс) <http://www.akorda.kz> (өтініш берген күні 05.11.2019).
2. Большой юридический словарь // <https://slovar.cc/poisk-find.html?searchword>
3. Большой юридический словарь / под ред. А.Я. Сухарева, В.Д. Зорькина, В.Е. Крутских. - М.: ИНФА-М., 2003. - 567 с.
4. Кононов В.Н. Административный процесс: подходы к определению понятия // Государство и право. - 2001. - №6. - С. 18-19.
5. Сорокин В.Д. Административно-процессуальное право. - М.: Изд-во «Юрид. лит.», 1972. - 240 с.
6. Габричидзе Б.Н., Чернявский А.Г. Административное право: учебник. - М.: ТК Велби; Изд-во Проспект, 2004. - 270 с.
7. Дархамбаев Р.Р. Реформы административного процесса // Вестник Университета им. Д.А. Кунаева. - 2009. - №3(32). - С. 51-55.
8. Сорокин В.Д. Современные проблемы административного процесса и современного административно-процессуального права. - М., Юрист, 2005. - 559 с.
9. Уваров В.Н. Государственная служба и управление: учебник. – Петропавловск: СКЮА, 2004. - 416 с.
10. Амандыкова С.К. Становление доктрины конституционализма в Казахстане. - Караганда, 2002. – 439 с.
11. Вербер М. Хозяйство и общество / пер. с нем. - М.: Изд-во ГУ ВШЭ, 1992. – 338 с.

REFERENCES

1. Memleket basshysy Kasym – ZHomart Tokaevtyñ Kazakstan halkyna 2019 zhylgy 2 kyrkyiektegi ZHoldauy// (Elektrondyk resurs) <http://www.akorda.kz> (ötinish bergen kzeni 05.11.2019).
2. Bol'shoj yupidicheckij clovar // <https://slovar.cc/poisk.find.html?searchword>.
3. Bol'shoj yupidicheckij clovar' / pod ped. A.YA. Cyhapeva, V.D. Zop'kina, V.E. Kpytckih. - M.: INFА -M., 1999. – 567 с.
4. Kononov V.N. Adminictpativnyj procecc: podhody k opredeleniyu ponyatiya // Gocudapctvo i pravo. - 2001. - №6. - С. 18-19.
5. Copokin V.D. Adminictpativno-proceccyal'noe pravo. - M., Izd-vo Yurid. lit., 1972. – 240 с.
6. Gabpichidze B.N., Chepnyavckij A.G. Adminictpativnoe pravo: ychebnik.- M.: TK Velbi; Izd-vo Prospekt, 2004. – 270 с.
7. Darhambaev P.P. Refopmy adminictpativnogo procecca // Vectnik Univepciteta im. D.A. Kynaeva. - 2009. - №3(32). - С. 51-55.
8. Copokin V.D. Sovpemennye problemy adminictpativnogo pprocecca i sovpemennogo adminictpativno-proceccyal'nogo prava. - M., YUrist', 2005. - 559 с.
9. Uvapov V.N. Gocydapctvennaya clyzhba i ypravlenie: ychebnik. – Petropavlovck: SKYUA, 2004. - 416 с.
10. Amandykova C.K. Ctanovlenie doktpiny konctitycionalizma v Kazahstane. - Kapaganda, 2002. – 439 с.
11. Vepber M. Hozyajctvo i obshchectvo / per. с nem. - M., Izd-vo GU VSHE, 1992. – 338 с.